

Delicte, multa i rastre digital: penal, administratiu i ambiental

L'Estat et pot castigar de dues maneres molt distintes, vigilar-te amb límits i protegir-te d'un dany que ningú no causa tot sol. Esta unitat reunit les tres branques en què el poder públic actua sobre la teua conducta, i les garanties que tens davant de cadascuna.

El marc de la unitat

SABERS BÀSICS

- Bloc 7: l'activitat criminal i el Dret penal, principals delictes.
- Bloc 7: Dret administratiu, actuació davant de l'Administració, multes i sancions.
- Bloc 7: Dret i TIC, identitat digital, protecció de dades i ciberseguretat.
- Bloc 7: repte del canvi climàtic, protecció del medi ambient i dret ambiental.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- Reconéixer i denunciar de forma argumentada els atacs als valors democràtics.
- Usar de forma responsable i segura les TIC, valorant riscos personals i jurídics.
- Investigar l'ordenament jurídic estatal i autonòmic amb fonts fiables.

EL CAS

Dos mil dones majors van demandar Suïssa per no reduir les emissions

Una associació suïssa de dones d'edat avançada va sostindre que les onades de calor les afectaven de manera especialment greu per l'edat, i que el seu Estat no feia prou. Esgotada la via interna, van portar el cas al Tribunal d'Estrasburg. No van invocar cap article sobre el clima, perquè el Conveni de 1950 no en té cap: van invocar...

Pot un tribunal obligar un Estat a baixar les seues emissions?

§ 1

El Dret penal

De totes les eines del poder públic és la més dura, i per això la més limitada.

ARTICLE 25 CE

Nullum crimen, nulla poena sine lege

No hi ha delictes ni pena sense una llei prèvia, escrita, certa i estricta. Cap conducta es pot castigar si no estava descrita com a delictes abans de cometre's, ni per analogia amb una altra de pareguda, ni per costum. És el principi de legalitat penal, i és la garantia més antiga i més important que té qualsevol davant del poder de castigar.

El que la llei no va descriure abans, no es castiga després. Encara que a tothom li parega reprovable.

INTERVENCIÓ MÍNIMA

El Dret penal és l'última ratio

Moltes conductes reprovables no són delictes perquè el legislador ha decidit que n'hi ha prou amb una sanció administrativa, una indemnització civil o, senzillament, amb la reprovació social. Reservar l'instrument més dur per al més greu no és indulgència: és el que permet que l'instrument continue sent excepcional i, per tant, pres...

Que una cosa no siga delictes no significa que estiga bé.

Què convertix una conducta en delicta

Tipicitat

La conducta encaixa exactament en la descripció legal. Si no hi encaixa, no hi ha delicta per molt greu que sembla.

Antijuridicitat

És contrària a l'ordenament i no està emparada per una causa de justificació com la legítima defensa.

Culpabilitat

Es pot retraure a qui la va cometre, perquè podia comprendre el que feia i actuar d'una altra manera.

DOS FORMES DE COMETRE'LS

Dol i imprudència no es castiguen igual

El dol implica voler el resultat o acceptar-lo. La imprudència consisteix a causar-lo per infringir un deure de cura. La diferència no és menor: la imprudència només es castiga quan la llei ho preveu expressament, i amb penes molt menors. Per això no tot dany causat sense voler arriba ni tan sols als tribunals penals.

I les penes no són només presó: també inhabilitació, allunyament, treballs en benefici de la comunitat i multa.

AVÍS PRÀCTIC

Les faltes ja no existixen

Van desaparèixer del Codi Penal el 2015. El que abans eren faltes es va repartir en dos direccions: una part va passar a ser delictes lleus, amb tramitació més ràpida però totes les garanties penals, i una altra va eixir del Codi Penal per a convertir-se en infracció administrativa. Hui les infraccions penals es classifiquen en greus, menys greus ...

Si algú et diu que una cosa «és una falta», està usant una categoria derogada fa deu anys.

Els delictes que més sentiràs

- Contra la vida i la integritat: homicidi i lesions.
- Contra la llibertat: amenaces, coaccions i assetjament. I contra la llibertat sexual.
- Contra el patrimoni: furt, robatori, estafa i danys.
- Contra la seguretat viària i contra la Hisenda pública, que vas veure en la unitat anterior.
- Contra la intimitat: inclou difondre imatges íntimes obtingudes amb consentiment però divulgades sense.
- Delictes d'odi: fomentar l'odi o la violència contra grups per origen, religió, orientació o discapacitat.

No responen d'acord amb el Codi Penal, però responen

Des dels catorze anys s'aplica la llei de responsabilitat penal del menor, amb jutjat especialitzat, un fiscal que instruïx i un equip tècnic que informa sobre la seua situació personal i educativa. Per davall de catorze no hi ha responsabilitat penal: hi intervenen els servicis de protecció. I el que s'imposa no són penes, sinó mesures.

Llibertat vigilada, tasques socioeducatives, prestacions en benefici de la comunitat, internament. La finalitat que declara la llei és educativa.

§ 2

El Dret administratiu

Si el penal és el més greu, este és amb molta diferència el més freqüent.

EL TRET QUE INCOMODA EN VEURE'L

L'Administració decidix i executa per si mateixa

Una beca, una multa de trànsit, una llicència d'obra, una plaça d'institut i un expedient sancionador són tots actes administratius. Els seus actes es presumixen vàlids des que es dicten i es poden executar sense que un jutge els confirme abans. La compensació és que estan sotmesos a un procediment reglat i a control judicial posterior.

Eixe control posterior és tota la garantia. Per això els terminis per a recórrer importen tant.

EL GRÀFIC

La mateixa conducta pot recórrer dos camins. El que canvia no és la gravetat, sinó qui decidix i amb quines garanties.

Multa i condemna no es diferencien només per l'import

	VIA PENAL	VIA ADMINISTRATIVA
Qui decidix	Un jutge, després d'un procés amb garanties	La mateixa Administració, amb procediment reglat
Què pot imposar	Presó, multa, inhabilitació, treballs	Multa, retirada de llicència, clausura. Mai presó
Què deixa	Antecedents penals	Cap antecedent penal
Després	Recursos davant de tribunals superiors	Recurs administratiu i després contenciós

Ningú pot ser castigat dos vegades pel mateix fet amb el mateix fonament: si apareix un delictes, l'expedient s'atura.

Què fer quan t'arriba una multa

- 01 Notificació amb els fets, la norma infringida, l'import i el termini. Si no està motivada, ja tens un motiu de recurs.
- 02 Pagament immediat: pagar en el termini curt redueix l'import, però implica renunciar a recórrer.
- 03 Al·legacions per escrit amb les proves que tingues. L'Administració ha de contestar de forma motivada.
- 04 Resolució, que confirma, modifica o archiva l'expedient.
- 05 Recurs administratiu: reposició davant del mateix òrgan o alçada davant del superior. Gratis i sense advocat.
- 06 Via contenciosa administrativa: esgotada l'anterior, decidix un jutge alié a l'Administració.

QUÈ PASSA SI NO CONTESTEN

El silenci administratiu, i les seues dos cares

En els procediments que iniciés tu, la regla general és el silenci positiu: s'entén estimada la teua sol·licitud, encara que hi ha moltes excepcions legals. En els que inicia la mateixa Administració, com un expedient sancionador, el silenci no pot jugar en contra teua: el que passa és que l'expedient caduca.

En cap cas el silenci allibera l'Administració del seu deure de resoldre. Continua obligada a contestar, encara que conteste tard.

ARTICLE 25.3 CE

Per què una multa mai pot acabar en presó

L'Administració civil no pot imposar sancions que impliquen, directament o subsidiàriament, privació de llibertat. És una decisió històrica molt conscient: en etapes anteriors els governadors civils imposaven arrestos governatius sense judici ni jutge. La Constitució de 1978 va tancar eixa porta i va reservar la llibertat a la decisió...

Per alta que siga la multa, no es convertix en dies de presó: es cobrarà per via de constrenyiment, embargant béns o comptes.

Reps una multa de trànsit que consideres injusta i veus que pagant en vint dies...

A Res, sempre pots recórrer després

B Renunciar a recórrer, perquè el pagament immediat tanca l'expedient

C Que la sanció es convertisca en penal si reincidixes

D Que s'anul·len els punts retirats

Solució: B. La reducció per pagament immediat és una rebaixa a canvi d'acceptar la sanció. Si de veritat creus que la multa és injusta, el camí és al·legar i, si cal, recórrer: és gratis i no necessites advocat.

§ 3

Dret i tecnologia

*La teua identitat digital no és un doble teu.
En molts aspectes és un perfil més detallat
del que tu escriuries.*

UN REGLAMENT EUROPEU, APLICAT ACÍ

El RGPD no va necessitar transposició

S'aplica directament a tota la Unió des de 2018 —és un reglament, com vas veure en la unitat 2— i la llei orgànica espanyola el completa amb un catàleg de drets digitals. Protegix el conjunt de rastres que deixes: perfils, publicacions, ubicacions, cerques, compres i horaris de connexió.

A Espanya el consentiment per a tractar dades de menors el pot prestar el mateix menor des dels catorze anys.

Els principis que regixen qualsevol tractament de dades

- Licitud: cal una base legal, siga el teu consentiment, un contracte, una obligació legal o un interès legítim.
- Limitació de la finalitat: el que es recull per a una cosa no s'usa per a una altra sense més.
- Minimització: només les dades necessàries. Un gimnàs no necessita la teua empremta per a saber si has entrat.
- Exactitud i termini: dades correctes, i no conservades eternament.
- Responsabilitat proactiva: qui tracta dades les ha de protegir i poder demostrar que complix.

EL GRÀFIC

Els sis drets, amb la frase que realment escriuries en cada cas, i el procediment complet davall.

La càmera pot ser teua, les imatges no

Gravar tracta dades personals, així que exigix una base que ho justifiqui, un cartell que avise i un termini per a esborrar.

profedeconomia.es

Foto: Holzklöppel, CC BY-SA 4.0 via Wikimedia Commons

Quatre fraus digitals que veuràs

Tots circulen cada dia i tots tenen un nom jurídic precís, que és el que decidix on s'acudix i què es pot demanar. Davant de qualsevol d'ells hi ha el telèfon gratuït 017 de l'INCIBE, que orienta sense necessitat de denunciar primer.

Phishing: és estafa, i sovint també usurpació d'identitat.

Suplantació en xarxes: delicte contra la intimitat, l'honor o estafa.

Difondre imatges íntimes sense permís: castigat expressament.

Ciberassetjament: té el seu propi tipus penal i activa el protocol del centre.

LA PREGUNTA

Què és el primer que cal fer, abans fins i tot de decidir si es denuncia o no?

§ 4

Dret ambiental

*L'article 45 fa tres coses en tres línies:
reconeix un dret, imposa un deure i anuncia
sancions.*

Els quatre principis sobre els quals es construeix

- Prevenció: és millor evitar el dany que reparar-lo, perquè molts danys ambientals són irreversibles.
- Precaució: davant d'un risc greu, la falta de certesa científica absoluta no justifica no actuar.
- Qui contamina, paga: el cost el suporta qui el genera, no el conjunt de la societat.
- Desenvolupament sostenible: satisfer les necessitats presents sense comprometre les de qui ve després.

UN PROBLEMA JURÍDIC NOU

Un dany que ningú causa tot sol

El dany climàtic no el causa ningú en concret, els efectes apareixen lluny i tard, i les víctimes inclouen persones que encara no han nascut. Tot el Dret de danys de la unitat 4 està pensat per al contrari: un causant identificable, un perjudicat concret i un dany present. La resposta ha arribat per dos camins alhora.

Tractats i lleis —París, el paquet europeu, la llei espanyola de 2021— i, una cosa que quasi ningú esperava, els tribunals.

On es va resoldre el cas d'esta unitat

*L'abril de 2024 la Gran Sala va declarar que una protecció
climàtica insuficient pot vulnerar l'article 8 del Conveni.*

profedeconomia.es

Foto: Adrian Grycuk, CC BY-SA 3.0 pl via Wikimedia Commons

URGENDA, PAÏSOS BAIXOS

Quan guanyar un plet va canviar la política energètica d'un país

El 2015 una fundació neerlandesa va demandar el seu propi Estat per no reduir prou les emissions, i el 2019 el Tribunal Suprem va confirmar la condemna amb un percentatge i una data concrets. Va ser la primera vegada que un tribunal ordenava a un govern un objectiu climàtic, i va obrir la via que hui s'anomena litigació climàtica.

L'argument és elegant pel poc nou que resulta: no s'invoca un dret al clima, sinó drets clàssics aplicats a un risc nou.

Un tribunal pot condemnar un Estat, però no governar en el seu lloc

Estrasburg no va fixar les tones que Suïssa ha de deixar d'emetre. Va declarar que l'article 8 obliga l'Estat a dotar-se d'un marc normatiu adequat davant del canvi climàtic, i que Suïssa no en tenia. Quines mesures concretes adoptar continua sent decisió del legislador suís, que és on resideix la sobirania, exactament com vas veure en la unitat 3.

El mateix dia es van inadmetre altres dos demandes per no esgotar la via interna. Les regles processals són la porta: si t'equivoques, no arribes al fons.

Abans de tancar la unitat

- ☐ Sabries explicar la legalitat penal i per què el Dret penal és l'última ratio.
- ☐ Sabries separar la via penal de l'administrativa per qui decidix i què pot imposar.
- ☐ Sabries recórrer una multa des de la notificació fins al contenciós, sense perdre terminis.
- ☐ Sabries dir què exigix el RGPD a qui té dades teues i què li pots demanar.
- ☐ Sabries explicar els quatre principis ambientals i què pot i què no pot fer un tribunal.

Fins aquí la teoria

Continua al llibre de la unitat.